

INTERVIEW

>> tekst Renate van der Zee beeld Marielle van Uitert

Ze blokkeren snelwegen om hun mannen vrij te krijgen, organiseren demonstraties en schrijven kritische blogs en boeken: vrouwen spelen een grote rol bij de opstand tegen het regime van Assad. De Syrische onderzoekster Thuraya Shammye vindt dit daarom hét moment om meer rechten voor vrouwen op te eisen. 'Zo'n kans krijgen we misschien nooit meer.'

'Dit is hét moment

VOOR SYRISCHE VROUWEN'

Fr is juist nu een gouden kans voor vrouwenrechten in Syrië. Ons enige rolmodel was lange tijd Asma al-Assad, de vrouw van de dictator. Maar door de opstand hebben we er opeens zoveel nieuwe rolmodellen bij. Van traditionele plattelandsvrouwen die een voortrekkersrol speelden bij demonstraties, tot moedige vrouwen als de jonge advocate Razan Zeitouneh. Zij kwam op voor de rechten van politieke gevangenen en stelde martelpraktijken aan de kaak, tot ze moest onderduiken.

Aan het woord is de Syrische **Thuraya Shammye (38)**, oprichtster van een organisatie die onderzoek doet naar de positie van vrouwen in Syrië. Thuraya Shammye is een pseudoniem, we mogen geen foto van haar maken en we mogen de naam van haar organisatie niet noemen. Want als haar identiteit bekend wordt, loopt Shammye het risico dat het Syrische regime haar werk onmogelijk zal maken. Ze opereert vanuit Beiroet en reist heen en weer naar haar vaderland. 'Het is een voorrecht om buiten Syrië te kunnen leven,' zegt ze. 'Maar ik word geleefd door het nieuws uit mijn land. Het put me uit. Ik voel me voortdurend schuldig, want diep in mijn hart vind ik dat ik in Syrië hoor te zijn.'

Volgens Shammye heeft de Syrische revolutie vrouwen met elkaar in contact gebracht die elkaar anders nooit waren tegengekomen. Seculiere stadsvrouwen en traditionele plattelandsvrouwen ontmoetten elkaar tijdens de demonstraties tegen het regime. Vrouwen uit Damascus reisden naar gebieden die onder vuur hadden gelegen om de vrouwen daar te condoleren met het verlies van hun mannen. 'Dat heeft zoveel solidariteit opgeleverd. Je ziet nu dat vrouwen uit alle lagen van de bevolking elkaar steunen en helpen,' zegt Shammye. 'Dankzij de opstand hebben vrouwen zich nieuwe rollen kunnen aanmeten, waardoor hun aanwezigheid in de samenleving opeens veel beter zichtbaar wordt. In Douma, een voorstad van Damascus, heb ik een lerares ontmoet die een heel traditioneel leven leidde, maar wel een vooraanstaande rol speelde bij het organiseren van demonstraties. Ze zei tegen me: "Ik trommel in een half uur zo driehonderd vrouwen op." In de wijk

Berzeh in Damascus gingen vrouwen zelfs eerder de straat op dan mannen. Een vrouw uit Berzeh vertelde me dat een man haar tijdens een latere demonstratie weg wilde sturen. Hij zei: "Je mag als vrouw niet bij de mannen staan." Waarop zij antwoordde: "O ja, joh? En waar was jij toen wij vrouwen met demonstreren begonnen?"

Syrië is een van de armste landen in de Arabische wereld. Het is een sterk patriarchale maatschappij: hoewel mannen en vrouwen voor de Syrische grondwet gelijk zijn, bestaan er talloze wetsartikelen die vrouwen discrimineren, vooral op het gebied van huwelijk, voogdij over de kinderen, scheiding en erfrecht. Vrouwen uit de hogere- en middenklassen kunnen ver komen als het gaat om opleiding en carrière, maar de meeste vrouwen op het platteland hoeven niet meer van het leven te verwachten dan trouwen, kinderen krijgen en werken op het land.

Gedwongen huwelijken en polygamie zijn aan de orde van de dag en maagdelijkheid is nog steeds een vereiste voor ongetrouwde vrouwen. Er vinden ongeveer twee- tot driehonderd eermoorden per jaar plaats; de daders kunnen op strafvermindering rekenen. Verkrachters gaan vrijuit wanneer ze bereid zijn hun slachtoffer te trouwen en slachtoffers worden vaak door hun familie onder druk gezet daarmee akkoord te gaan. 'En dan hebben we het nog niet eens over het effect dat een dictatuur heeft op de wijze waarop mannen zich thuis gedragen. Omdat de onderdrukking hen in hun mannelijkheid aantast, reageren ze dat af op hun vrouwen. Huiselijk geweld neemt altijd toe in samenlevingen die in conflict zijn. Hetzelfde geldt voor eergeweld. Dictatuur geeft mannen het gevoel dat ze voortdurend in hun eer worden aangetast en dat maakt hun bereidheid om die eer met geweld te herstellen groter. De vrouwen betalen daarvoor de prijs,' zegt Shammye. ➔

'Ik voel me voortdurend schuldig. Diep in mijn hart vind ik dat ik in Syrië hoor te zijn'

‘De oppositieleiders zijn patriarchale mannen die niet in vrouwenrechten geïnteresseerd zijn’

Thuraya Shammye werkte jarenlang in de communicatiewereld voordat ze besloot zich in te zetten voor vrouwenrechten. ‘De omslag kwam in 2007, toen ik een minderjarige prostituee op straat zag staan,’ vertelt ze. ‘Het was duidelijk wat ze daar deed, maar het was ook duidelijk dat ze nog maar een kind was. Ik probeerde met haar in gesprek te komen, maar dat ging niet omdat er telkens mannen waren die haar benaderden. Kort daarna ontmoette ik een jonge, Syrische man die onderzoek deed naar prostitutie en die me vertelde hoe moeilijk en gevaarlijk dat was. Het onderwerp is een taboe: het bestaan van prostitutie wordt ontkend, terwijl agenten van de geheime dienst wel in die wereld actief zijn.’

Het voorval opende haar de ogen. ‘Het feminisme wordt in Syrië – zelfs door vrouwen die zich bezighouden met vrouwenrechten – weggezet als een westers gedachtegoed dat niet opgaat voor vrouwen in de Arabische wereld. Maar ik vind dat het een universeel gedachtegoed is dat opgaat voor alle vrouwen. Syrische vrouwenrechtenactivistes hebben kansen laten lopen. Ze hebben een communicatieprobleem: ze hebben geen jonge vrouwen bij hun strijd betrokken. En van de jonge vrouwen moeten we het juist hebben. Zij zijn onze toekomst. Daarom dacht ik: ik kom uit de wereld van de communicatie, misschien kan ik de verbinding leggen.’

Het gevolg was dat ze in 2010 haar organisatie oprichtte. De eerste stap was een onderzoek naar de seksualiteit van Syrische vrouwen, om daarmee de traditionele vooroordelen ter discussie te stellen en een platform te bieden voor de verhalen en ervaringen van vrouwen. De volgende stap was een onderzoek naar de rol van vrouwen tijdens de opstand. ‘Vrouwen bevinden zich in het hart van de revolutie. Overal zijn sterke vrouwen opgestaan. In het Syrische kustgebied, bijvoorbeeld, sloot vorig jaar een groep traditionele vrouwen de snelweg af om de vrijlating te eisen van honderden mannen die in die streek waren gearresteerd.

Zelfs oude vrouwen zijn de straat op gegaan om te demonstreren. En we hebben vrouwen als de schrijfster Samar Yazbek, die door haar kritiek op het regime werd gearresteerd en in haar boek *A Woman in the Crossfire* rapporteerde over wat er in het begin van de opstand allemaal gebeurde. We hebben de actrice Fadwa Suleiman die in Homs de demonstranten toejuichte en voor hen zong, met kortgeknipt haar en een volledig geëmancipeerde uitstraling. We hebben de activiste Razan Ghazzawi die is gearresteerd vanwege haar blogs en tweets tegen het regime. En dat zijn nog maar een paar van de vrouwen die een kernrol hebben gespeeld bij de opstand.’

Shammye realiseert zich dat dit maar een deel van het verhaal is. Want ondanks hun rol in de opstand maken maar bitter weinig vrouwen deel uit van de Syrische oppositie. ‘De oppositieleiders, zowel de islamisten als de seculiere, zijn patriarchale mannen die niet in vrouwenrechten geïnteresseerd zijn. Ze zeggen mooie dingen over gelijkheid tussen mannen en vrouwen, maar als je ze vraagt hoe ze de positie van de vrouw gaan verbeteren, komt er geen antwoord. Ze willen de wetten die vrouwen discrimineren niet veranderen. En nu de opstand zich ontwikkelt in de richting van een oorlog, lopen vrouwen het risico dat ze weer naar de achtergrond verdwijnen. Want juist vrouwen houden zich bezig met vreedzame vormen van verzet, en die spelen steeds minder een rol.’

Wat nu nodig is, is een campagne om vrouwen ervan bewust te maken dat de tijd is aangebroken om hun rechten op te eisen, vindt Shammye. ‘Door de opstand hebben vrouwen gezien dat ze een rol kunnen spelen bij veranderingen en dat ze hun stem kunnen laten horen. Daar moeten ze hun voordeel mee doen. De komende tijd hoop ik al mijn energie te steken in gesprekken met Syrische vrouwen in en buiten Syrië om een coalitie te sluiten en een manifest te maken met voorstellen voor het veranderen van wetten die vrouwen achterstellen.’

Shammye pauzeert en steekt een sigaret op, de zoveelste tijdens dit gesprek. Wanneer ze de rook uitblaast, zegt ze: ‘Misschien denk je dat ik een soort hippie ben, dat mijn idealen onrealistisch zijn. Maar vergis je niet, ik zie de gevaren juist heel scherp. Er ligt hier een gouden kans, maar tegelijkertijd is het gevaar levensgroot dat het niet goed zal gaan met de positie van vrouwen in mijn land. Daarom is het zo belangrijk dat wij vrouwen ons juist nu duidelijk uitspreken en onze rechten opeisen. Dit is hét moment. Zo’n kans krijgen we misschien nooit meer.’ ●